

Foto: Getty mages/Chris McGrath

Avvæpning av Hamas og Trumps plan for Gaza

av Torkel Brekke, professor i religion og samfunn

Donald Trumps 20-punktsplan for Gaza, som ble signert av de krigende partene 9. oktober 2025, krever avvæpning av Hamas. Planen skal sikre at Gaza utvikles til en terrorfri sone som ikke utgjør en trussel mot nabolandene. Dette skal oppnås gjennom destruksjon av all militær infrastruktur, våpenlagre, tunneler og produksjonsfasiliteter, samt at Hamas ikke kan gjenoppbygge slike kapasiteter eller delta i sikkerhetsstyrker. En teknokratisk overgangsregjering skal overta den daglige driften av Gaza, og den skal være ansvarlig overfor et styre ledet av Trump. Målet på sikt er at Den palestinske selvstyremyndigheten (PA) skal overta kontrollen etter interne reformer, men bare hvis Hamas er avvæpnet og fullstendig ekskludert fra beslutningsprosessene. Planen omfatter amnesti eller utvandring for Hamas-medlemmer som aksepterer fredelig sameksistens.

Hvor sannsynlig er det at Hamas går med på forutsetningene i Trumps plan?

Dette notatet svarer på dette spørsmålet ved å ta utgangspunkt i en tilnærming til studiet av terrorgrupper kjent som “economics of terrorism”. Dette perspektivet kan bidra til å forstå hvorfor det er spesielt vanskelig å få militante, religiøse bevegelser som Hamas til å legge ned våpnene. Civita har tidligere utgitt flere notater om bakgrunnen for og konsekvensene av terrorangrepet mot Israel 7. oktober 2023.¹

Economics of terrorism som analytisk tilnærming

Economics of terrorism-perspektivet bygger på antakelsen om at både terrororganisasjoner og deres medlemmer handler rasjonelt innenfor rammene av de insentiver og begrensninger de møter. Perspektivet analyserer terrorisme som et resultat av strategiske valg der aktørene veier forventet nytte av voldelige handlinger mot de potensielle kostnadene, inkludert risikoen for å bli fengslet eller drept. Perspektivet tar utgangspunkt i teorien om klubbgodter (club goods), som ble utviklet innenfor økonomifaget på 1960-tallet.² Poenget med å formulere en teori om klubbgodter var å fylle ut økonomenes syn på markeder, hvor man normalt forholder seg til godter som skiller seg fra hverandre langs to dimensjoner: Kan noen stenges ute fra å bruke godet, og blir det mindre igjen til andre når én person bruker godet? Med et litt mer formelt språk: er godet ekskluderbart og er det rivaliserende?

Private godter kjenner vi fra hverdagen. Et eple er både rivaliserende og ekskluderbart: Det blir ikke noe igjen når det konsumeres, og andre kan ikke bruke det samtidig som deg. Fellesgodter er det motsatte. De kan alle bruke uten at noen mister noe, og det er ikke mulig å utestenge noen fra å bruke godet. Et eksempel er frisk luft, gatelys eller forsvaret.

Men det finnes en mellomting, nemlig klubbgodter. Her kan mange bruke det samme godet samtidig, men det er mulig å ekskludere noen fra å bruke godet. Slik kan man sikre at bare de som betaler eller hører til en gruppe får tilgang. Netflix eller medlemskap i et borettslag er eksempler. Klubbgodter skaper derfor et fellesskap, men også et skille mellom de som er med og de som står utenfor. I politiske bevegelser har dette betydning. Organisasjoner som Hamas tilbyr ofte sosiale tjenester som helsehjelp og skoler til egne medlemmer. Det er et typisk eksempel på klubbgodter brukt for å styrke lojalitet og tilhørighet. Tabellen viser de tre typene godter, og en fjerde type — allmenninger.

	Ikke-ekskluderbar	Ekskluderbar
Ikke-rivaliserende	Fellesgodter (kollektive godter): ren luft, gatelys	Klubbgodter: Netflix-abonnement, bomvei, treningssenter
Rivaliserende	Allmenninger (fellesressurser): fisk i havet, offentlige parker	Private godter: mat, klær, bolig

I 1992 utga økonomeren Laurence Iannaccone en artikkel hvor han anvendte teorien om klubbgodter på religiøse grupper. Den forklarte hvordan religiøse grupper oppnår høy lojalitet blant

medlemmene ved å kreve kostbare personlige ofre og stigmatiserende praksis. Slike religiøse grupper møter et klassisk problem med gratispassasjerer når de leverer klubbgodter. Løsningen på problemet er å be medlemmene om å ta i bruk ekstrem oppførsel og symboler. Dermed kan gruppen sile ut de som ikke er seriøse i sitt engasjement, og de kan begrense mulighetene for medlemmer i samfunnet for øvrig og dermed øke verdien av de mulighetene gruppen tilbyr. Religiøse klubber er ikke de eneste gruppene som bruker personlige ofre for å signalisere medlemmenes engasjement. Kriminelle gjenger har ofte ubehagelige ritualer som rekrutter må gjennomgå for å bli akseptert. Ofre og stigma signaliserer ekte forpliktelse til fellesskapet og sikrer at kun de med sterk motivasjon får adgang og blir værende i gruppen.³

Teorien er relevant for å forstå Hamas. Hamas krever betydelige ofre av medlemmene, inkludert villighet til å risikere fengsling gjennom deltakelse i voldelige aktiviteter. Disse kravene sorterer ut potensielle gratispassasjerer og sikrer at kun de mest forpliktete medlemmene får tilgang til organisasjonens klubbgodter – som sosiale tjenester, beskyttelse og fellesskapstilhørighet. Slik oppnår Hamas disiplin og effektiv organisering, noe som gjør gruppen motstandsdyktig mot at medlemmer hopper av eller blir angivere.

Klubbgodter og terrorbevegelser

Den første studien som anvendte modellen om klubbgodter på terrorisme, kom ut i 2005.⁴ Artikkelen utfordret konvensjonelle teologiske forklaringer på voldelig religiøs ekstremisme, og argumenterte i stedet for at sekters organisasjonsstruktur – ikke deres læresetninger og tro – forklarer relativ suksess som leverandører av både veldedighet og vold. Artikkelen anvendte teori om klubbgodter og viste at religiøse terrorgruppers evne til å screene medlemmer gjennom å kreve kostbare personlige ofre og stigmatiserende atferd, gjorde dem eksepsjonelt effektive. I 2008 kom en ny viktig artikkel om samme tema, som empirisk testet teorien mot data om terrorangrep i Midtøsten, og viste at religiøse klubber som tilbyr offentlige godter er mer dødelige enn andre grupper.⁵

Mange av godene som leveres av religiøse grupper er typiske klubbgodter. Mange av de voldelige religiøse gruppene som har skapt overskrifter de siste årene, startet som organisasjoner som ga sosiale tjenester til medlemmer og tilknyttede selskaper. Sheikh Ahmed Yassin startet forløperen til Hamas i Gaza på 1970-tallet i lokale nettverk av Det muslimske brorskapet. Det muslimske brorskapet, som ble etablert i Egypt av Hassan al-Banna i 1928, var en vekkesbevegelse som var fast bestemt på å styrke muslimske verdier og kultur i møte med europeisk kolonialisme og modernisering. Gjennom 1970-tallet var Yassins organisasjon i Gaza viet veldedighet, og det var først i 1987 at Hamas ble grunnlagt som en militær fløy.

Godene som tilbys av veldedige religiøse organisasjoner som Hamas kan være lov og orden, utdanning og fattighjelp. Medlemmer og deres familier får mye av det de trenger i livet gjennom organisasjonen, noe som skaper et sikkerhetsnett i et samfunn der staten har liten kapasitet til å levere velferd. For organisasjoner som Hamas eller Hizbollah kom veldedighetsarbeid først.

Politiske og voldelige aksjoner kom senere, da organisasjonene hadde slått dype røtter og etter hvert som det politiske miljøet skapte insentiver for slik handling.

Det avgjørende elementet i modellen er altså kombinasjonen av kostbare ofre og tilbudet av verdifulle klubbgodet. Organisasjoner som Hamas tilbyr tjenester: beskyttelse mot rivaliserende militser, gjenger og klaner, medisinske klinikker, skoler, barnehager, matkjøkken, økonomisk støtte til trengende familier. Hamas har fått mesteparten av sine inntekter fra araberstater i Gulfregionen og har brukt brottdelen av sine budsjetter på sosiale tjenester i de palestinske områdene, hvor mye av bevegelsens suksess skyldes nettopp de sosiale tjenestene snarere enn det ideologiske eller religiøse.⁶

Det er verdt å merke seg at jo større subsidiene til organisasjonen er, desto mer ekstreme blir kravene til ofre. Logikken er enkel: når eksterne pengestrømmer til Hamas øker – fra Gulf-statene, fra diasporaen, eller fra geopolitiske sponsorer – stiger verdien av klubbgodene. Dermed blir køen av potensielle gratispassasjerer lengre. For å opprettholde kvaliteten på medlemskapet må organisasjonen kreve enda mer kostbare signaler for å skille ekte troende fra opportunister. Dette forklarer hvorfor Hamas-medlemmer har vært villige til å påta seg aktiviteter med høy sannsynlighet for å bli drept, eller langvarige fengselsstraffer. Subsidiene gjorde klubbgodene så verdifulle at kostnadene ved inntreden måtte økes tilsvarende.

Utfordringene med avvæpning

Med denne bakgrunnen blir det tydeligere hvorfor det er spesielt vanskelig å få Hamas til å legge ned våpnene innenfor rammene av Trumps plan for Gaza. Avvæpning krever at medlemmer av en væpnet gruppe frivillig overgir sine våpen og aksepterer en fremtid uten militær makt. Dette er en fundamental omvandling av organisasjonens karakter som møter massive motstandskrefter fra klubbgodemodellens logikk.

For det første representerer våpen og militær kapasitet i seg selv en form for klubbgodet for Hamas-medlemmer. Organisasjonens evne til å tilby sikkerhet og beskyttelse mot rivaliserende palestinske fraksjoner, klaner og kriminelle gjenger avhenger av dens væpnede styrke. Siden Hamas tok kontroll over Gaza i 2007, har organisasjonen hatt ansvar for politi, intern sikkerhet og rettsvesen. Dette er ikke bare symbolsk makt, men konkrete tjenester som medlemmer og deres familier er avhengige av. Hvis Hamas avvæpnes, mister medlemmene denne beskyttelsen og blir sårbare for represalier fra rivaler.

For det andre er de kostbare ofrene som Hamas-medlemmene har påtatt seg gjennom årene – fengselsstraffer, risiko for død, ekskludering fra mainstream-samfunnet – kun rasjonelle investeringer i den grad organisasjonen forblir en mektig aktør som kan belønne lojalitet og beskytte medlemmer. Hvis Hamas mister sin militære evne, mister også disse ofrene sin verdi. Medlemmer som har ofret år av sitt liv og sin sikkerhet vil sitte igjen med ingenting, fordi klubbgodene de forventet å motta i fremtiden plutselig blir borte. Dette skaper et enormt insentiv for medlemmer til å motarbeide avvæpning, selv om lederskapet skulle ønske det.

For det tredje betyr avvæpning en form for utvanning av organisasjonens inngangsbarrierer og krav. Hvis Hamas legger ned våpnene og blir en ren sivil organisasjon, reduseres kostnadene ved medlemskap dramatisk. Dette vil tiltrekke en ny type medlemmer som ikke er villige til å påta seg høyrisiko-aktiviteter, men som ønsker tilgang til de sosiale tjenestene. Dette undergraver kvaliteten på klubbgodene fordi færre medlemmer bidrar fullt ut. Free-rider-problemet forsterkes.

Det fjerde problemet gjelder tillit og informasjon. Selv om Hamas' ledelse skulle være villig til å forhandle om avvæpning, møter de store interne utfordringer. Den samme organisasjonsstrukturen som gjorde Hamas så effektiv som terrororganisasjon, den desentraliserte strukturen, de autonome cellene, det strenge hemmeligholdet, gjør det nesten umulig for lederskapet å forsikre om at alle medlemmer overholder en våpenhvile. Hardlinere innad i organisasjonen kan sabotere avtaler ved å gjennomføre angrep som lederskapet ikke har autorisert, men som lederskapet ikke kan forhindre uten å eksponere interne kommunikasjonslinjer. Hamas påsto selv at kommunikasjonen var brutt sammen da de angrep og drepte israelske soldater og dermed brøt våpenhvilen i slutten av oktober 2025, men det er grunn til å anta at gruppen snakker usant om dette for ikke å bli beskyldt for å bryte Trumps plan.⁷

Fra et bredere perspektiv utfordrer avvæpningsprosesser av jihadistiske bevegelser flere forutsetninger i vanlige programmer for avvæpning. Slike programmer er gjerne designet med regulære opprørsgrupper i tankene, der stridende kan tilbys alternative levebrød, økonomisk kompensasjon, og reintegrering i samfunnet. Men disse insentivene fungerer ofte dårlig for medlemmer av religiøse terrororganisasjoner fordi det er nesten umulig å kompensere for tapet av klubbgodene som beskyttelse, sosial identitet, fellesskap, og religiøs legitimitet.

Man kunne tenke seg at Israels krig mot Hamas har redusert verdien av klubbgodene som bevegelsen kan tilby medlemmene. En konsekvens ville da være at det ville bli enklere å få medlemmer til å hoppe av og levere inn sine våpen. Men samtidig kan man også tenke seg at krigen vil gjøre visse av klubbgodene mer verdt. Det kan for eksempel bli enda viktigere å få beskyttelse mot rivaliserende grupper eller klaner i den situasjonen Hamas befinner seg i etter våpenhvilen høsten 2025, og knappheten på mat og andre ressurser kan gjøre disse godene enda mer attraktive for medlemmene.

Konklusjon

Economics of terrorism-perspektivet gir innsikt i hvorfor ekstreme religiøse terrorbevegelser har så lojale medlemmer og hvorfor de er spesielt vanskelige å avvæpne. Den er selvsagt bare én av flere analytiske tilnærminger man kan ta til utfordringene man står overfor når man arbeider for å fjerne trusselen fra Hamas. Med denne tilnærmingen virker Trumps 20-punktsplan for Gaza urealistisk fordi den behandler avvæpning som en teknisk oppgave uten å anerkjenne de mekanismene som gjør Hamas-medlemmer lojale og som vil gi enorme insentiver til å tviholde på både makt og våpen. Å kreve at Hamas skal legge ned våpnene uten å tilby umiddelbare og troverdige alternativer for medlemmenes sikkerhet og økonomiske behov, er urealistisk.

En mer realistisk tilnærming måtte være å anerkjenne at avvæpning av Hamas krever fundamental transformasjon av hele den sosiale og økonomiske strukturen i Gaza, ikke *etter* avvæpning av Hamas, men som en nødvendig forutsetning for slik avvæpning. Nye aktører må levere sosiale tjenester like effektivt som Hamas gjør, og helst bedre, slik at verdien av Hamas-medlemskap reduseres. Det krever massive investeringer i utdanning, helsevesen, sikkerhet og økonomisk utvikling. Man må gjøre det attraktivt og trygt å forlate Hamas, og gi fra seg våpen og en rekke goder og tjenester som Hamas har levert over lang tid. Economics of terrorism-perspektivet presentert i dette notatet, viser at dette er ekstremt vanskelig.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på torkel@civita.no eller civita@civita.no

Sluttnoter

- 1 Se f.eks.: <https://civita.no/notat/hva-onsket-hamas-a-oppna-med-7-oktober-massakren/>
- 2 Marciano, Alain (2021) "Retrospectives: James Buchanan: Clubs and Alternative Welfare Economics." *Journal of Economic Perspectives* 35 (3): 243–56
- 3 Iannaccone, L. R. (1992). Sacrifice and Stigma: Reducing Free-riding in Cults, Communes, and Other Collectives. *Journal of Political Economy*, 100 (2), s. 271–291
- 4 Berman, Eli og Laurence Iannaccone (2006) "Religious Extremism: The Good, the Bad, and the Deadly" *Public Choice*, 128, s, 109–129.
- 5 Eli Berman, David D. Laitin (2008) «Religion, terrorism and public goods: Testing the club model» *Journal of Public Economics*, Volume 92, Issues 10–11, s. 1942–1967. Se også Brekke, Torkel (2016) *Faithonomics: Religion and the Free Market*. London: Hurst & Co, spesielt kapittel 13.
- 6 Knudsen, A. (2005) «Crescent and Sword: The Hamas Enigma» *Third World Quarterly*, 26(8), s. 1373–1388
- 7 Lieber, Dov and Summer Said (2025) «Hundreds of Hamas Fighters are Stuck in Tunnels in Israeli-Controlled Gaza» *Wall Street Journal*, 6 Nov. <https://www.wsj.com/world/middle-east/hundreds-of-hamas-fighters-are-stuck-in-tunnels-in-israeli-controlled-gaza-1ea8a2cd>.